Eduskunta

Asiantuntijalausunto

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

ASIA: Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi tartuntatautilain väliaikaisesta muuttamisesta HE 230/2021 vp

VIITE: Invalidiliiton asiantuntijalausunto

Invalidiliitto on fyysisesti vammaisten ja toimintaesteisten ihmisten valtakunnallinen vaikuttamisen ja palvelutoiminnan monialajärjestö. Liitto edistää ja kehittää fyysisesti vammaisten ja toimintaesteisten henkilöiden mahdollisuuksia osallistua, liikkua ja elää täysipainoista elämää. Invalidiliitossa on lähes 30 000 henkilöjäsentä ja 145 jäsenyhdistystä.

Tartuntatautilain muutosta on pidettävä kannatettavana

Hallituksen esityksessä ehdotetaan tartuntatautilain väliaikaista muuttamista siten, että laissa säädettäisiin covid-19-taudin vakaville seuraamuksille alttiiden sosiaalihuollon asiakkaiden ja terveydenhuollon potilaiden hengen ja terveyden suojaamisesta minimoimalla heidän riskiään saada covid-19-tartunta heidän kanssaan lähikontaktissa työskenteleviltä henkilöiltä.

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja järjestävälle ja tuottavalle julkiselle tai yksityiselle toimijalle velvollisuus huolehtia covid-19-taudin vakaville seuraamuksille alttiiden asiakkaiden ja potilaiden suojaamisesta varmistamalla, että näiden asiakkaiden ja potilaiden kanssa työskentelevällä henkilökunnalla ja opiskelijoilla on joko covid-19-taudin sairastamisen tai covid-19-rokotusten antama suoja covid-19-tautia vastaan. Erityisestä syystä työnantaja voi käyttää em. asiakkaiden ja potilaiden kanssa työskentelyyn henkilöä, jolla ei ole riittävää suojaa covid-19-tautia vastaan. Esityksessä ehdotettua sääntelyä sovellettaisiin myös virkamiehiin ja viranhaltijoihin.

Invalidiliitto on tyytyväinen esitykseen. Invalidiliitto on viimeksi 4.11.2021 esittänyt kannanotossaan sosiaali- ja terveysministeriölle, työ- ja elinkeinoministeriölle sekä oikeusministeriölle, että henkilökohtaiset avustajat on velvoitettava esittämään koronapassi työskennellessään vammaisen ihmisen henkilökohtaisena avustajana ja että asia on huomioitava mahdollisen tartuntatautilain 48 §:n tarkistamisen yhteydessä.
Hallituksen esitys mahdollistaa henkilökohtaisten avustajien koronasuojan tarkistamisen ja turvaa näin ollen riskiryhmiin kuuluvien vammaisten ihmisten ja työnantajien hengen ja terveyden. Asia ei kuitenkaan tule esille lain perusteluissa.

Lain perusteluita tulee täsmentää ja lisätä henkilökohtaisen avustajan työnantajamalli

Lain sääntelyn tulee olla tarkkarajaista ja ennakoitavaa. Nyt käsittelyssä olevaa hallituksen esitystä tulee tarkentaa perusteluiden osalta. Hallituksen esityksen kappale 7 Säännöskohtaiset perustelut 48 a §. “Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakkaiden ja potilaiden suojaaminen covid-19-taudilta" ei sisällä sen soveltamisalan osalta riittävän tarkkaa määrittelyä siitä, mitä ammattiryhmiä esitys tarkalleen ottaen koskee.

Invalidiliittoon on tullut jo useita kysymyksiä siitä, sovellettaisiinko nyt esitettyä tartuntatautilain muutosta myös vammaispalvelulain perusteella järjestettävässä henkilökohtaisessa avussa ja erityisesti työnantajamallissa, jossa yksityinen vammainen henkilö toimii henkilökohtaisen avustajan

työnantajana. Tämä soveltamisala ei tule esille tarkkarajaisesti ja selkeästi hallituksen esityksen pykälästä eikä myöskään sitä koskevista perusteluista.

Sosiaali- ja terveysministeriöltä 9.12.2021 saamamme tiedon mukaan tarkoituksena on, että esitetty tartuntatautilaki kuitenkin soveltuisi myös näihin tilanteisiin, vaikka se sanamuodollisesti ei tule esille perusteluista. Esityksessä on nimenomaisesti kirjattu palveluntuottaja ja yksityinen toimija työnantajan puolelta ja työntekijäpuolelta sote -ammattihenkilöstöön kuuluva työntekijä ja riskiryhmään kuuluva potilaaksi ja asiakkaaksi. **Henkilökohtaisen avun työnantajamallissa kyse ei ole potilaasta tai asiakkaasta, joka tarvitsee suojaa, vaan vammaisesta työnantajasta, joka on avun kohteena. Lisäksi henkilökohtaisia avustajia ei suoraan voi lukea sote -ammattihenkilöiksi puuttuvien työhön liittyvien pätevyysvaatimusten takia. Näin ollen pidämme perusteltuna selkeyttää lakitekstiä tältä osin.**

Invalidiliitto on useaan otteeseen kiinnittänyt lainvalmistelijoiden huomiota kyseiseen asiaan ja pidämme erittäin hyvänä, että myös vammaispalvelulain henkilökohtainen apu mukaan lukien työnantajamalli sisältyy nyt käsittelyssä olevan tartuntatautilain piiriin. Tästä huolimatta esitetty säädös aiheuttaa epävarmuutta, eikä ole perusteluiden osalta näin ollen riittävä. Pelkkää viittausta sosiaalihuoltolain 14 §:n mukaisiin palveluihin ei voida pitää riittävänä lain selkeyden, ennakoitavuuden ja toimeenpanon näkökulmasta.

Invalidiliiton ehdotus 48 a §:n 1 momentin perusteluihin

Invalidiliitto ehdottaa lain tarkkarajaisuuden, selkeyden ja ennakoitavuuden vuoksi sekä oikeusturvan näkökulmasta lisättäväksi hallituksen esityksen kappaleeseen 7 Säännöskohtaiset perustelut “Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakkaiden ja potilaiden suojaaminen covid-19-taudilta" 48 a §:n 1 momentin perusteluihin lisättäväksi sivulle 29 kappaleeseen 4 seuraavan lisäyksen:

> ”Tehtävillä, joihin liittyisi lähikontaktin aiheuttama tartuntariski asiakkaalle tai potilaille tarkoitettaisiin kaikkia niitä tehtäviä ja toimenpiteitä, joissa asiakkaalla tai potilaalla olisi covid-19-taudin tartuntamekanismit tuntien mahdollisuus altistua kyseiselle taudille. Sääntely ei siis rajoittuisi pelkästään sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöiden tehtäviä hoitavaan henkilöstöön, vaan se koskisi myös esimerkiksi sellaisissa siivous- tai ruokahuollon tehtävissä toimivia henkilöitä, jotka tehtäviään hoitaessaan voisivat aiheuttaa asiakkaalle tai potilaalle covid-19-tartuntariskin esimerkiksi ollessaan hänen kanssaan samassa tilassa tai huoneessa sekä henkilöitä, jotka työskentelevät vammaispalvelulaissa määritellyn henkilökohtaisen avun työtehtävissä.”

Henkilökohtaisessa avussa on nimenomaan kyse sellaisesta sosiaali- ja terveydenhuollon työtilanteista, jossa riittävien etäisyyksien ylläpitäminen ja lähikontaktin välttäminen ei kuitenkaan ole mahdollista, vaan työ vaatii pääsääntöisesti läheistä kontaktia avustettavan tai työnantajana toimivan vammaisen ihmisen ja henkilökohtaisen avustajan välillä.

Eduskunta

Asiantuntijalausunto

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Lopuksi

Toivomme valiokuntaa tekemään tarvittavat perustelun lisäykset esitykseen, jotta oikeustila lain soveltamisalasta olisi selkeä ja tarkkarajainen. Myös eduskunnan oikeusasiamies on todennut ratkaisussaan (kts. EOAK/1291/2021), ettei kenenkään korkeimpiin riskiryhmiin kuuluvan tulisi joutua tilanteeseen, jossa hän olisi pakotettu hyväksymään sen, että häntä avustavalla henkilöllä ei mahdollisesti ole parasta tarjolla olevaa suojaa hengenvaarallista tautia vastaan. Julkisen vallan velvollisuus suojella jokaisen henkeä ja terveyttä edellyttää siitä huolehtimista, että välttämättömät palvelut voidaan järjestää vaarantamatta niistä riippuvaisen henkilön terveyttä tai henkeä. Nyt tästä on epäselvyyttä niin vammaisten työnantajien mutta myös heidän työsuhteissaan olevien henkilökohtaisten avustajien kohdalla. Lain selkeys lisäisi toivottavasti myös rokotuskattavuutta henkilökohtaisten avustajien kohdalla.

Kunnioittavasti
Helsingissä 10.12.2021

Invalidiliitto ry

Janne Juvakka
toimitusjohtaja

Laura Andersson
yhteiskuntasuhdejohtaja

Lisätiedot: Elina Nieminen, lakimies, elina.nieminen@invalidiliitto.fi